

Bilous S.V. Tychynskyy V.A. POLITICAL BACKGROUND TO THE FORMATION OF THE MOLDAVIAN AUTONOMOUS SOVIET SOCIALIST REPUBLIC IN THE USSR IN 1924.

Based on a wide range of historical sources, the article investigates the political background and key stages of the struggle among the leadership of the Bolshevik Party concerning the formation of the Moldavian Autonomous Republic as part of the USSR.

Keywords: Ukraine, Moldavian Autonomous Republic, historiography, national politics, the All-Union Communist Party Bolsheviks (VKPb).

УДК 58.081:06.049(477)(045)

Г.М. Красніцька

ЗАСНУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ БОТАНІЧНОЇ СЕКЦІЇ СГНКУ В 20-х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У даній науковій статті на основі опублікованих та неопублікованих джерел висвітлено наукові здобутки підрозділів СГНКУ, його завдання та науково-організаційну діяльність сільськогосподарської галузі 20-х років ХХ століття. Розкрито внесок засновника О.А. Янати у створення та діяльність Ботанічної секції СГНКУ.

Ключові слова: Ботанічна секція, господарська діяльність, науковий комітет, організація, наукові розробки, аграрна наука, ботаніка, насінництво, дослідна робота, програма.

Важливим завданням на сьогодні є дослідження діяльності Сільськогосподарського наукового комітету (СГНКУ) упродовж 1918–1927 рр. як інституції, що координувалв наукову і практичну діяльність у вітчизняній сільськогосподарській галузі періоду 20-х рр. ХХ ст.

Мета статті – з'ясувати та проаналізувати завдання ботанічної секції СГНКУ, вивчити розвиток сільськогосподарської дослідної справи в Україні протягом 1918–1927 рр., господарську діяльність у сфері виробництва, сертифікації, ринку, транспортування, маркування і контролю.

Досліджуючи дану тему, було здійснено аналіз наукових праць, що стосуються діяльності СГНКУ протягом 1918–1927 рр. На сьогодні провідна галузь України – аграрний сектор, а рівень його наукового забезпечення впливає на майбутнє держави. В зв'язку з цим важливим питанням є вивчення історії розвитку аграрної науки на різних її етапах. Починаючи з ХІХ ст. розвиток спеціальної вищої аграрної освіти дав змогу остаточно виділити сільськогосподарську науку в окрему галузь знань [1], оскільки завдання, що ставилося перед сільським господарством владою, розв'язувались за умови поєднання багатомісячного практичного досвіду і новітніх наукових розробок [2]. Від самого початку заснування наказом Міністерства земельних справ від 1 листопада 1918 р., Ч. 162 [3] Сільськогосподарський вчений комітет України став осередком, який розпочав організацію та об'єднання сільськогосподарської наукової діяльності в Україні. Через кілька тижнів після створення обрали першого голову СГНКУ – академіка В.І. Вернадського [4]. Уже в перші роки діяльності Комітету стала очевидною поява справжнього контакту між сільськогосподарською наукою та діяльністю, і це надало можливості для подальшого розвитку земельного господарства країни. Однак низка проблем в роботі Комітету в 1918–1919 рр., що виникла через політичний стан України як держави та матеріальне становище науки й освіти у країні взагалі, заважала нормальній його роботі.

Слід зазначити, що Ботанічна секція у складі СГНКУ під керівництвом професора О. Янати працювала довше за інші секції; до того ж, її діяльність була найбільш результативною. Її становлення та функціонування відбувалося завдяки активній та наполегливій діяльності незмінного завідувача. О. Яната сформулював основні наукові напрями роботи секції. На цій посаді вчений сприяв розв'язанню актуальних і важливих для свого часу завдань сільськогосподарської ботаніки.

Станом на 1919 р. у Ботанічній секції працювало 25 осіб у складі 8 бюро. Однак, як свідчать звіти, у цей час реально працювали лише 4 бюро: фітопатології та мікології, насіннезнавства, флористичне, лучної та болотної флори і кормових рослин; усі інші перебували в стадії організації, хоча практиканти та стипендіати виконували роботу з розгортання їхньої діяльності, зокрема з селекції зернових і кормових сільськогосподарських культур, а також дослідження лікарських рослин. Ця робота тривала під науковим керівництвом завідувача – професора

О. Янати, а частково – при ботанічному комітеті Київського університету та при кабінеті спеціального землеробства Київського політехнічного університету. Активно розгорталася підготовка фахівців секцій, що організовувалися.

Доречно зазначити, що до завдань Ботанічної секції як центру флористичного дослідження України належало розв'язання питань прикладної ботаніки, зокрема вивчення рослин, які вирощувалися в країні та мали велике значення для сільського господарства. Загальна флористична робота секції тривала в різних напрямках та за тісної співпраці з іншими її бюро [5].

Слід зазначити, що діяльність Комітету припала на роки суспільно-політичної нестабільності в країні. Практично одразу після остаточного встановлення радянської влади всі галузі економіки країни стали державною власністю, в тому числі й сільське господарство [6].

Державна координуюча роль і повна фінансова підтримка певною мірою сприяли розвитку аграрного сектора, проте після Першої світової війни та більшовицького перевороту Україна була ізольована від Європи і передових аграрних країн [7]. Парадоксально, однак таке становище спонукало до розвитку вітчизняної селекції та насінництва сільськогосподарських культур, оскільки імпорт закордонного елітного посівного матеріалу призупинився.

Варто додати, що завданням бюро Ботанічної секції СГНКУ було теоретичне обґрунтування насінництва й пов'язана з цим розробка методики дослідження властивостей насіння, організація і проведення насінневих дослідів на рівні окремих регіонів, затвердження норм якості посівного та фуражного насіння на ринку, а також організація насінневого контролю в Україні. Бюро працювало у складі завідувача Д. Ларіонова, спеціалістки Л. Носової та трьох практикантів [8]. Крім цього, для виконання окремих завдань залучались завідувачі всіх контрольних насінневих станцій Києва (колишніх станцій Товариства заохочення землеробства, Київського товариства сільського господарства, Всеросійського товариства цукрозаводчиків, Товариства західних земств, а також Київського політехнічного інституту).

Ще одним важливим моментом діяльності Комітету стало заснування Виставкового комітету при ньому з метою підготовки для участі у Всеросійській сільськогосподарській виставці в 1923 р. Так, СГНКУ з усією відповідальністю підійшов до справи участі у Всеросійській сільськогосподарській виставці, що відбулася у серпні 1923 р. в Москві. Комітет України показав свої наявні значні здобутки та напрацювання. Однак з об'єктивних причин, найважливішими з яких стали відсутність належного фінансування цієї справи на державному та Всесоюзному рівнях та, деякою мірою, неповне розуміння можновладців значення Комітету для потреб сільського господарства країни, СГНКУ не отримав повної змоги представити свої здобутки на належному рівні [9].

Отже, можна зробити висновок, що Сільськогосподарський науковий комітет України став науковою установою, яка протягом 20-х рр. ХХ ст. на високому рівні здійснювала керівництво науково-дослідною роботою в усіх галузях сільського господарства держави. Розвиток його діяльності набув піднесення до 1923 р. За час існування Комітету було створено розгалужену мережу дослідних установ, яка нараховувала 32 науково-дослідних інститути, велику кількість дослідних станцій, дослідних полів, лабораторій, опорних пунктів, сортовипробувальних ділянок. Наукова робота здійснювалася на біологічних факультетах університетів та в інших сільськогосподарських вузах.

Підсумовуючи діяльність природоохоронців Сільськогосподарського наукового комітету України, можна констатувати, що їхні теоретичні та практичні напрацювання стали основою сучасної природно-заповідної мережі України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Присяжнюк М.В. Діяльність Сільськогосподарського наукового комітету України з координації галузевих досліджень у 20-х рр. ХХ століття [Електронний ресурс] / М.В. Присяжнюк // Історія науки і біографістика. – 2010. – Вип. 4. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals.inb.pdf> – Заголовок з екрана.
2. Сільськогосподарський науковий комітет України (1918–1927) : зб. док. і матеріалів / УААН, ДНСГБ ; уклад. В.А. Вергунов, А.С. Білоцерківська, Б.К. Супіханов, С.Д. Коваленко ; за заг. ред. М.В. Зубця, Ю.Ф. Мельника ; наук. ред. В. А. Вергунов. – К. : Аграр. наука, 2006. – 528 с.
3. Збірник Узаконень та Розпоряджень Робітничо-Селянського уряду України за 1919 рік. – К., 1919. – 745 с.
4. Исследовательские работы в целях точного с.-х. районирования Украины // С.-х. Опыт. Дело. – 1922. – № 1. – С. 85.

5. Юрків Х. Виставочний Комітет при С.-Г. Науковому Комітеті України / Х. Юрків // Вістн. С.-Г. Науки. – 1923. – Ч. 1–2. – С. 54–56.
6. Яната О. А. Сільський-Господарський Науковий Комітет України / О. А. Яната // Література. Наука. Мистецтво : дод. до «Вістей ВУЦВК». – Х., 1923. – 14 жовт. – № 2 ; 21 жовт. – № 3 ; 28 жовт. – № 4 ; 4 лист. – № 5.
7. Чорна Л.О. Канівський природний заповідник : шлях за 80 років / Л.О. Чорна, М.Г. Чорний // Заповідна справа в Україні. – 2002. – № 8 (2).
8. Новосад Н.М. Діяльність академіка О.Н. Соколовського (1884–1959 рр.) у контексті розвитку сільськогосподарської науки та освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. іст. Наук : спец. : 07.00.07 «Історія науки і техніки» / Н.М. Новосад ; УААН, Держ. наук. с.-г. б-ка. – К., 2008. – 21 с.
9. Коваленко С.Д. Проблеми метеорології в діяльності Сільськогосподарського наукового комітету України (1919–1921 рр.) [Електронний ресурс] / С.Д. Коваленко // Історія науки і біографістика. – 2008. – Вип. 3. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/INB/2008-3/08ksdnku.pdf>. – Заголовок з екрана.

Красницкая А.Н. ОСНОВАНИЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БОТАНИЧЕСКОЙ СЕКЦИИ СХНКУ В 20-е ГОДЫ XX ВЕКА

В данной научной статье на основе опубликованных и неопубликованных источников освещены научные достижения подразделений СХНКУ, его задачи и научно-организационная деятельность сельскохозяйственной отрасли 20-х годов XX века. Раскрыт вклад основателя А. А. Янаты в создание и деятельность Ботанической секции СХНКУ.

Ключевые слова: Ботаническая секция, хозяйственная деятельность, научный комитет, организация, научные разработки, аграрная наука, ботаника, семеноводство, исследовательская работа, программа.

Krasnitska G.M. THE ESTABLISHMENT AND ACTIVITY OF THE BOTANICAL SECTION OF ARCU IN THE 1920s

This scientific article based on the published and unpublished sources highlights the scientific achievements of the ARCU divisions, it's objectives and scientific and organizational activities of the agricultural sector in the 1920s, as well as the contribution of the founder A.A. Yanata to the creation and operation of the botanical section of ARCU.

Keywords: Botanical Section, agriculture, scientific committee, organization, research, agricultural science, botany, seed production, research work, program.

УДК 94(477.08)-058.232.6.:338.3

С.В. Маркова

ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОНОМІКО-ГРОМАДЯНСЬКИХ ФОРМ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ ЧАСІВ НЕПУ

У статті досліджується еволюція окремих економіко-громадянських форм активності в українському селі часів нової економічної політики, зокрема діяльність земельних громад, через виявлення тенденцій динаміки змін, а саме: загальної динаміки змін посівних площ в УСРР в розрізі індивідуальних та колективних господарств; динаміки змін забезпечення селянських господарств землею; кількісної динаміки індивідуальних господарств у порівнянні з колективними. Розглядається питання про створення «Селянської спілки».

Ключові слова: нова економічна політика, селяни, земельні громади, посівні площі, індивідуальні господарства, колгоспи.

Більш ніж двадцятирічний досвід розвитку України засвідчує необхідність подальшої модернізації країни, чіткої стратегії розбудови сільського господарства, поступової зміни старих норм та правил, побудови громадянського суспільства. Пошук ефективних механізмів подолання в Україні соціально-економічної та політичної нестабільності робить актуальним всебічний аналіз історичного досвіду, зокрема еволюції економіко-громадянських форм активності в українському селі часів непу.

Вивчення головних сегментів соціально-економічного життя українського села в 1920-х рр., системи громадських об'єднань займалися такі відомі українські вчені: В. Борисенко, О. Вовк, Л. Гриневич, М. Журба, В. Лозовий, В. Калініченко, С. Кульчицький, В. Марчко,